ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№11
2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E’zoza Gapirjanovna – O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vaziri

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A’ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G‘.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg‘izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma’murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo‘ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog‘iston)
Rejep O‘zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta’lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G‘afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –“Yangi O‘zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo‘yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta’limi boshqarmasi boshlig‘ining birinchi o‘rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo‘limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ
Hamkorlarimiz: O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi, O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rni 24
Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna

Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari 27
Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich

Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati 30
Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi

Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi 34
Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi

Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv 38
Alinazarova Mahfuza

Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini 43
Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li

Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar 48
Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna

Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish 53
Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich

Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi 58
Ergasheva S. T.

Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish 61
Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati 64
Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi

Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish 68
Hojikarimova Gulasal Tadjialiyevna

Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish 71
Jo'rayeva Matluba

Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari 74
Komilova Z. X.

O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati 80
M. Yu. Mahkamova

Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari 86
Madazizova Dilfuza Raxmatullayevna

Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes 90
Madina Tilavova

Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar 94
N. O. Saidova

Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli 99
Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna

Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli 103
Ochilova Dilbar Isroilovna

Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi 108
Oripova Zilola

Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi 113
Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi

Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari 118
Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich

Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri 122
Qurbanova Ilmira Alisher qizi

Blended Learning 125
Quvandikova Xadicha

Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish 129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li

"Qurilish jarayonlari texnologiyasi" fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta'limga moslashtirish....135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna

Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun'iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli 140
Rustamova Nodira Rustamovna

Talabalarda kooperativ ta'lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari 145
Sitora Toshmatova

STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati 149
Tashibekova Munojat Xoshimovna

Musiqa ta'limining pedagogik asoslari va metodik tizimi 153
Toshpulatova Saida Kuzibaevna

Texnologiya fanini o'qitishda eng samarali metodlardan foydalanish 158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlat qizi

Enhancing University Students' Self-Directed Learning Through Edtech Tools 161
Ulasheva Lobar

Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish 164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna

Alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari....169
Xakimova Sarvinoz Sharifjon qizi

Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar....173
Xanbabayev Xakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o'g'li

Tasavvufdagi "muhosaba" va "tafakkur" amallarining o'z-o'zini refleksiya metodlari sifatida qo'llanilishi 176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich

Milliy sport va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyati....182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna

Ota-ona mehrining bola psixologiyasiga ta'siri 185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi

Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi 189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna

Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам....193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна

Структура и стратегии развития предметных компетенций 197
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна

Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития 203
Раупова Шохида Ахроровна

Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы....207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна

Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы....211
Сулейманова Нилуфар Камиловна

O'qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o'rni 214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi

Bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari 218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi

Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari 221
Abdusalimova Shaxnoza Qudduratullayevna

Ta'lim menejmenti tizimida o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari 224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna

O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari 229
Abirova Umida Nazarovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari....232
Adhamova Diyora Sanjar qizi

Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy 239
Tangriyev Abdukarim Tovashevich

Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati....244
Hafizov Shahriyor Shavkatovich

Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari 248
Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi

Axborotning gnoseologik mohiyati....256
Kamolova Munojatxon Jaloldinovna

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari 259
Mamatova Aziza Bo'riboyevna

Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari....262
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich

Pedagogik oliy ta'limda talabalarning kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi....267
Maxkamova Dilafruz Aliyevna

Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv....271
Normamatova Kamola Gulmamat qizi

O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida)....274
S. Sh. Azamatova

Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari 277
Salayeva Aziza Muhammatmurot qizi

Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari....282
Xolova Mohigul Shavkatovna

Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish....287
Xudoyberganov Atham

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish....291
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi

Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление....295
Кадирова Наргиза Азаматовна

Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка) 298
Мамырбаева Дина

Структура и стратегии развития предметных компетенций 304
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна

OLIY TA'LIM MUASSASALARI MENEJERLARINING KASBIY-BOSHQARUV KOMPETENTLIGI TUSHUNCHASI VA UNING TARKIBIY QISMLARI

Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich
Jizzax politexnika instituti,
Transport logistikasi kafedrasi dotsenti, Phd

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi, uning asosiy tarkibiy qismlari, kompetentlikni rivojlantirish omillari hamda baholash mezonlari ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, maqolada kompetensiyalarning grafik tahlili va rivojlanish bosqichlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: kasbiy-boshqaruv kompetentligi, kompetensiya modeli, liderlik salohiyati, tashkiliy-huquqiy asoslar, innovatsion menejment, ta'lim tizimida boshqaruv.

Abstract: This article examines the concept of professional-managerial competence of higher education institution managers, its main components, factors influencing its development, and evaluation criteria. The article also provides a graphical analysis and stages of competence development.

Key words: professional-managerial competence, competence model, leadership potential, organizational-legal framework, innovative management, management in the education system.

Аннотация: В статье рассматривается понятие профессионально-управленческой компетентности менеджеров высших учебных заведений, её основные компоненты, факторы развития и критерии оценки. Также в работе представлены графический анализ и этапы развития компетенций.

Ключевые слова: профессионально-управленческие компетенции, модель компетенций, лидерский потенциал, организационно-правовая база, инновационный менеджмент, управление в системе образования.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan ta'lim islohotlari davlat rivojlanishining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish va zamonaviy talablar asosida shakllantirish dolzarb vazifalardan biridir. Bugungi global raqobat, raqamlashtirish, xalqaro akkreditatsiya jarayonlari hamda innovatsion iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim muassasalarida samarali boshqaruvni tashkil etish masalasi alohida e'tiborni talab qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Oliy ta'lim tizimidagi menejerlar – rektor, prorektor, dekan, bo'lim boshliqlari kabi lavozim egalari – faqatgina buyruq beruvchi yoki boshqaruvchi emas, balki tashabbuskor, yetakchi va rivojlantiruvchi kuch sifatida maydonga chiqishi lozim. Ularning kasbiy va boshqaruvga oid kompetensiyalari nafaqat ta'lim muassasasining ichki faoliyatiga, balki uning tashqi muhitdagi obro'-e'tibori, xalqaro reytinglardagi o'rni hamda talabalar raqobatbardoshligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bugungi menejer zamon talablari asosida quyidagi malakalarga ega bo'lishi zarur:

- strategik fikrlash va rejalashtirish;
- innovatsion loyihalarni boshqarish;
- raqamli texnologiyalarni faol qo'llay olish;
- muammolarga tizimli yondashish;
- akademik va moliyaviy erkinlikni muvozanatli boshqarish;
- kuchli ijtimoiy-psixologik liderlik.

Shu nuqtayi nazardan qaralganda, "kasbiy-boshqaruv kompetentligi" tushunchasi keng qamrovli, koʻp jihatli va tizimli yondashuvni talab etuvchi hodisadir. U nafaqat bilim va koʻnikmalarni, balki menejerning shaxsiy qadriyatlari, axloqiy tamoyillari, ijtimoiy javobgarligi hamda ijtimoiy-emosional intellekt darajasini ham oʻz ichiga oladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Soʻnggi yillarda yuqori taʼlimni boshqarishda xalqaro standartlar va tajribalarga asoslanish, natijaviylik va samaradorlikka yoʻnaltirilgan boshqaruv madaniyatini shakllantirish hamda ilgʻor texnologiyalarni joriy etish jarayonlari jadallashdi. Bu holat oliy taʼlim muassasalari rahbarlarining kompetensiyalariga boʻlgan talabni yangilaydi va kengaytiradi. Jumladan, rektorlar va boshqa menejerlar uchun strategik yetakchilik, raqamli transformatsiyani boshqarish, inson kapitali bilan ishlash kabi kompetensiyalar endilikda muhim mezon sifatida qaralmoqda. Ushbu maqolada aynan kasbiy-boshqaruv kompetentligining ilmiy-nazariy asoslari, asosiy tarkibiy qismlari, baholash mezonlari va rivojlantirish yoʻnalishlari chuqur tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy maqsadi – oliy taʼlim muassasalari menejerlarining kasbiy kompetentligini aniqlash, uni baholash va takomillashtirishga xizmat qiladigan ilmiy-metodik asoslarni ishlab chiqishga zamin yaratishdan iborat.

Kasbiy-boshqaruv kompetentligi – bu oliy taʼlim muassasasi rahbarining (menejerining) oʻz lavozim vazifalarini samarali, sifatli va zamonaviy yondashuvlar asosida bajara olishini taʼminlovchi bilim, koʻnikma, shaxsiy fazilatlar, qaror qabul qilish qobiliyati hamda axloqiy qadriyatlar majmuidir. Bu kompetensiya rahbarning quyidagi qobiliyatlarini oʻz ichiga oladi:

- menejerlik faoliyatida mustaqil qaror qabul qilish;
- strategik rejalashtirish;
- inson resurslari bilan samarali ishlash;
- tashkiliy muammolarni hal etish;
- innovatsion jarayonlarni boshqarish.

1-jadval: **Kasbiy-boshqaruv kompetentligining yoʻnalishlari**

Yoʻnalish	Mazmun
Bilim (kognitiv) komponent	Taʼlim tizimi, menejment, qonunchilik, strategik rejalashtirish boʻyicha chuqur bilimlar
Amaliy-texnologik koʻnikmalar	Rejalashtirish, nazorat, baholash, boshqaruv qarorlarini qabul qilish
Liderlik va kommunikativ fazilatlar	Jamoani boshqarish, ruhlantirish, samarali muloqot, nizolarni hal etish
Innovatsion va reflektiv salohiyat	Yangi texnologiyalarni joriy etish, oʻz faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish
Shaxsiy va axloqiy qadriyatlar	Masʼuliyat, adolat, halollik, ijtimoiy ong va boshqalarga hurmat

Bugungi global va raqamli muhitda bu kompetentlik nafaqat anʼanaviy boshqaruv vazifalarini, balki quyidagi jihatlarni ham oʻz ichiga oladi:

1. Raqamli savodxonlik (LMS, CRM, big data, sunʼiy intellekt asosidagi qarorlar);
2. Tahliliy va tizimli fikrlash (muammoni aniqlash, tanqidiy tahlil qilish);
3. Oʻzgaruvchan muhitga moslashuvchanlik (krizis-menejment, tezkor strategik oʻzgarishlarni amalga oshirish).

Kasbiy-boshqaruv kompetentligi – bu oddiy malaka emas, balki oliy taʼlim rahbarining insoniy, ijtimoiy, menejerlik, intellektual va axloqiy resurslari uygʻunligidir. U samarali boshqaruvni, taʼlim sifatining oshishini va muassasaning raqobatbardoshligini taʼminlaydi.

2-jadval: **Kasbiy-boshqaruv kompetentligining asosiy tarkibiy qismlari**

№	Komponent nomi	Tavsifi
1	Strategik boshqaruv	Maqsadni aniqlash, rejalashtirish, natijaga yoʻnaltirish
2	Raqamli kompetensiya	AKT va raqamli platformalarni boshqaruvda qoʻllash
3	Pedagogik boshqaruv	Oʻquv jarayonini muvofiqlashtirish, sifat nazorati
4	Kommunikatsiya va liderlik	Samarali muloqot, jamoani boshqarish va motivatsiya
5	Huquqiy-meʼyoriy bilimlar	Taʼlim qonunchiligini bilish va unga amal qilish
6	Innovatsion fikrlash	Yangilik yaratish, ilgʻor tajribalarni joriy etish

Kasbiy kompetentlikning rivojlanish bosqichlari. Kasbiy-boshqaruv kompetentligi – bu rahbarlik faoliyatida zarur boʻlgan bilim, koʻnikma, tajriba, liderlik salohiyati, axloqiy mezonlar va strategik fikrlashni oʻz ichiga oluvchi, bosqichma-bosqich shakllanadigan murakkab sifatdir.

3-jadval: **Kasbiy-boshqaruv kompetentligining rivojlanish bosqichlari**

Bosqich nomi	Asosiy xususiyatlar
1. Boshlangʻich tayyorgarlik bosqichi	Menejerlik faoliyatining asoslari bilan tanishish; tashkiliy-huquqiy bilimlarni egallash; kasbiy oʻzlikni anglash; ichki meʼyoriy hujjatlar bilan ishlash. **Natija:** Rahbarlik lavozimiga psixologik va nazariy jihatdan tayyorlanish.
2. Faol kasbiy oʻsish bosqichi	Operativ va strategik boshqaruv malakalarini oʻzlashtirish; qarorlar qabul qilishda mustaqillik; jamoani boshqarish va konfliktlarni hal etish; ichki muhitni tahlil qilish. **Natija:** Kasbiy kompetentlik elementlarining faol rivojlanishi.
3. Kasbiy shakllanish bosqichi	Muammoli vaziyatlarda mustahkam qarorlar qabul qilish; innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish; xalqaro hamkorlikda ishtirok; raqamli boshqaruv texnologiyalarini qoʻllash. **Natija:** Menejerlik faoliyatida doimiy rivojlanish va individual boshqaruv uslubining shakllanishi.
4. Kasbiy yetuklik va liderlik bosqichi	Ilgʻor tajribalarni ommalashtirish; mentorlik va yosh kadrlarni tarbiyalash; innovatsion islohotlarni boshchilik bilan amalga oshirish; strategik yoʻnalishni belgilashda faol ishtirok. **Natija:** Rivojlangan, oʻz sohasida tan olingan lider rahbar shakllanadi.

Kompetentlikni baholash mezonlari. Kasbiy-boshqaruv kompetentligini baholashda yillik rejalarning bajarilishi, jamoaning muvofiqligi, AKT joriy etilishi, innovatsion loyihalarning mavjudligi hamda taʼlim sifati asosiy mezonlar sifatida olinadi. Kasbiy kompetentlikni rivojlantirish boʻyicha takliflar: raqamli menejment boʻyicha malaka oshirish tizimini kengaytirish; mentorlik va murabbiylik dasturlarini joriy etish; strategik tahlil va boshqaruv treninglarini yoʻlga qoʻyish; oliy taʼlim menejerlarini xalqaro amaliyot asosida qayta tayyorlash dasturlarini ishlab chiqish.

XULOSA

Oliy taʼlim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligini rivojlantirish – bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida taʼlim tizimining barqarorligi va raqobatbardoshligini taʼminlovchi asosiy omillardan biridir. Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, menejerlarning samarali faoliyat yuritishi nafaqat ularning shaxsiy salohiyati va tajribasiga, balki ularning zamonaviy kasbiy-boshqaruv kompetensiyalariga bevosita bogʻliqdir.

Tahlillar shuni koʻrsatadiki, bugungi kunda menejerlar uchun quyidagi kompetensiyalar ustuvor ahamiyatga ega:

- strategik boshqaruv kompetensiyasi – oliy taʼlim muassasasining uzoq muddatli maqsadlari va istiqbollari asosida faoliyat olib borish;
- innovatsion va raqamli kompetensiyalar – texnologik yechimlarni boshqaruv jarayonlariga integratsiya qilish va yangiliklarga ochiqlikni taʼminlash;
- liderlik va kommunikativ kompetensiya – samarali jamoa shakllantirish, ichki va tashqi muloqotni yuqori saviyada olib borish;
- tashkiliy-huquqiy va meʼyoriy bilimlar – oliy taʼlimdagi islohotlarga mos ravishda boshqaruv qarorlarini huquqiy asosda qabul qilish.

Ushbu kompetensiyalarning har biri oʻzaro uzviy bogʻliq boʻlib, ular yagona kasbiy-boshqaruv modeli doirasida qaralishi lozim. Yuqori malakali, kompetent menejerlar taʼlim sifatini oshirish, ilmiy-tadqiqotlar rivojini jadallashtirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va innovatsion muhit yaratishda hal qiluvchi rol oʻynaydi.

Shu bilan birga, Oʻzbekistonda ushbu kompetensiyalarni tizimli rivojlantirish boʻyicha quyidagi takliflar muhim ahamiyat kasb etadi:

- menejerlar uchun modul asosidagi qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslarini takomillashtirish, zamonaviy yondashuvlarni oʻz ichiga olgan holda;
- kompetensiyalarni baholashning milliy modelini ishlab chiqish (diagnostika, monitoring, self-audit asosida);
- taʼlim muassasalarida ichki menejment sifatini oshirishga qaratilgan ilgʻor xalqaro tajribalarni joriy etish;

- raqamlashtirish jarayonlarida menejerlar ishtirokini kuchaytirish va ularni IT-hamkorlik asosida faoliyat yuritishga tayyorlash;
- menejerlarning shaxsiy o‘sishi va liderlik salohiyatini rivojlantirish bo‘yicha psixologik-pedagogik dasturlarni joriy qilish.

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, oliy ta’limda kasbiy-boshqaruv kompetentligini rivojlantirish tizimli, kompleks va ilmiy asoslangan yondashuvni talab qiladi. Ushbu jarayonni amalga oshirish nafaqat boshqaruv sifati, balki butun ta’lim tizimining transformatsiyasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli, bu yo‘nalishdagi harakatlar mamlakat ta’lim siyosatining ustuvor strategik yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim. Shuningdek, individual kompetensiya kartalarini ishlab chiqish, xalqaro tajriba asosida malaka oshirish dasturlarini yo‘lga qo‘yish, raqamli indikatorlar asosida boshqaruvni baholash tizimini yaratish va har yili milliy kompetensiya baholash platformasini ishlab chiqish muhim vazifalar sifatida belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Karimov, I. A. (2008). Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat.
2. Юнусходжаева, М. Н. (2021). Управление качеством образования в условиях цифровизации. Тошкент.
3. OECD. (2018). The Future of Education and Skills: Education 2030. OECD Publishing.
4. Senge, P. (2006). The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization. Doubleday.
5. UNESCO. (2022). Digital Transformation of Education Systems: A Global Review. UNESCO Publishing.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Mas’ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali 26.09.2023-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.